

Kutrivsel (WelCow) Prosjekt

Welfare Quality® - en dyrevelferdsvurdering

I Kutrivsel-prosjektet ønsket vi å måle dyrevelferdsnivået i norske melkekubesetninger. For å klare dette, brukte vi en dyrevelferdsprotokoll som heter **Welfare Quality® (WQ®)**. Den ble utviklet gjennom et samarbeid mellom 44 institusjoner fra 17 forskjellige land og regnes som den beste og mest objektive måten å måle dyrevelferd på i verden.

Som du kan se i tabellen under, bygger protokollen på fire dyrevelferds**prinsipper**: 1. God fôring, 2. Godt miljø, 3. God helse og 4. Passende atferd. **Prinsippene** er delt inn i **12 Kriterier** som igjen beregnes fra 27 ulike registreringer fra gårdsbesøket og besetningsdata. Dette resulterer i en poengsum på mellom 0 og 100, hvor 100 er rangert som best dyrevelferd. For å bedre dyrevelferden kan man starte med å se på områdene med poengsum under 50.

Welfare Quality® Prinsipper	Welfare Quality® Kriterier
1. God fôring	1. Fravær av langvarig sult
	2. Fravær av langvarig tørst
2. Godt miljø	3. Komfort rundt hvile
	4. Termisk komfort (<i>ikke vurdert</i>)
	5. Mulighet for naturlig bevegelse
3. God helse	6. Fravær av skader
	7. Fravær av sykdom
	8. Fravær av smerte fra rutineprosedyrer
4. Passende atferd	9. Uttrykk for sosial atferd
	10. Uttrykk for annen atferd
	11. Godt forhold mellom dyr og menneske
	12. Positiv emosjonell tilstand

Welfare Quality® Kategori

Avhengig av hvor mange poeng som gis per prinsipp, havner besetningene i **Kategori**:

A. Utmerket, B. God, C. Akseptabel eller D. Bør forbedres.

Resultatene fra de 157 besetningene besøkt i Kutrivsel-prosjektet var relativt gode, og fordelingen av de ulike besetningene er slik:

Kategori	Antall Besetninger
A. Utmerket	0
B. God	97
C. Akseptabel	58
D. Bør forbedres	2
Totalt	157

Vurderingen avhenger av hvilken poengsum oppnådd på **Prinsippene**.

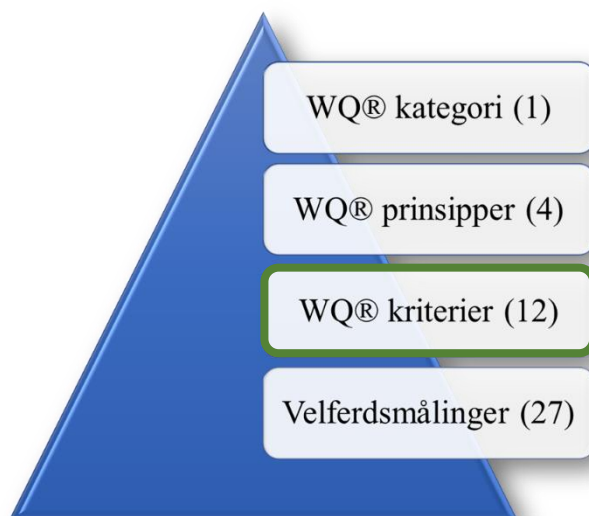
Kravene er som følger (skala fra 0 - 100):

- A. **Utmerket**: Alle **Prinsipper** er over 55 og to er over 80. Dette er svært vanskelig å oppnå.
- B. **God**: Alle **Prinsipper** er over 20 og to er over 55.
- C. **Akseptabel**: Alle **Prinsipper** er over 10 og tre er over 20.
- D. **Bør forbedres**: Oppfyller ikke kravene til «akseptabel» (lavere enn kravene).

Hvordan tolke resultatene fra fjøsbesøket?

I dette dokumentet ønsker vi å forklare nøyere hva de 12 **kriteriene** er. Samtidig har vi lagt til noen tips til hva som kan gjøres for å forbedre dyrevelferden for dine melkekyr.

Vi har ikke gått inn i alle detaljene av protokollen da det ville blitt for omfattende.

Prinsipp 1: God fôring

Kriterium 1: Fravær av langvarig sult

**“Dyr skal ikke lide av langvarig sult,
det vil si at de skal ha en tilpasset og god diett”**

Poengsummen beregnes ut fra hvor mange av dyrene som er svært magre (holdpoeng 2 eller lavere). Er poengsummen for dette kriteriet under 50, betyr det at mer enn 12 % var svært magre ved gårdsbesøket.

Om du ønsker å bedre dyrevelferden (øke poengsummen), bør du vurdere om fôringa er god nok. Får de nok fôr av riktig kvalitet? Er fôringa tilpasset gruppa/individets produksjonsnivå? Et tiltak kan være å holdvurdere alle melkekyrne. Dersom det er avvik i hold, kan du sammen med en rådgiver se på årsaker til dette. Husk at selv med optimalt og nok fôr, kan mobbing, sykdom og lavt vanninntak også være årsaker til feil hold.

Kriterium 2: Fravær av langvarig tørst

**“Dyr skal ikke lide av langvarig tørst,
det vil si at de skal ha tilstrekkelig og tilgjengelig vannforsyning”**

Ei ku kan aldri få for mye vann og i topproduksjon drikker ei ku 100-120 liter i døgnet. Dersom vanntilgangen er for dårlig, for utilgjengelig eller av for dårlig kvalitet, kan dette føre til for lavt vannopptak, stress, lavere produksjon eller sykdom.

Under gårdsbesøket registrerte vi om antall fungerende drikkepunkter var tilstrekkelig, om drikkekarene var rene og om det var minst 2 drikkekar tilgjengelig per dyr. For å få høyest poengsum, må det være minst ett drikkepunkt per 10 kyr og/eller 6 cm tilgjengelig vannkar per ku. Dårligere vanntilgang enn dette, i tillegg til urene og ikke fungerende drikkepunkter, trekker poengsummen ned. Dersom poengsummen din er under 50, kan det bety at noen drikkekar ikke fungerer eller ikke er helt rene, og at minimumskravet nevnt ovenfor ikke dekkes. Dette kravet er lavere enn hva «Veileder til Forskrift om Hold av storfe» anbefaler.

Her kan det være mye å hente som produsent, både i økt dyrevelferd og økt produksjon. Dette kan igjen gi positivt utslag på både trivsel i fjøset og på lommeboka. Sjekk at alle drikkepunktene i fjøset fungerer – reparer de som er ødelagte og juster for høyere hastighet dersom vannet kommer sakte. Legg inn «sjekk av drikkekar» til de daglige rutinene. Dersom du selv kan tenke deg å drikke av karet, er det også rent nok for dyra dine. Er det for få drikkepunkter eller for små drikkekar i forhold til antall dyr i bingen/avdelingen, bør det installeres flere drikkekar.

Prinsipp 2: Godt miljø

Kriterium 3. Komfort rundt hvile

“Dyr skal ha komfort når de hviler”

For å se om ei ku har det godt rundt hvile, så vi på hvordan kua legger seg ned i liggebåsen og hvor ren kua er. Årsaken til at renhet inkluderes, er at ei ku som kan velge liggeplass, ønsker å legge seg der det er tørt, trekkfritt, rent og mykt. Optimal ligge-/reisebevegelse ses ofte på beite og i tallefjøs.

Helt konkret har vi målt a) tiden et dyr trenger for å legge seg ned i ditt fjøs, b) om det er dyr som kolliderer med innredningen når de legger seg ned, c) om dyr ligger helt eller delvis utenfor liggebåsen, d) renhet på jur og spener, e) renhet på lår og f) renhet på bakben (hasen og ned).

Om ei ku bruker mindre enn 5,2 sekunder på å legge seg ned, betyr det at liggebåsen har en god utforming i forhold til størrelsen på kua. Bruker den mer enn 6,3 sekunder på å legge seg, er det et alvorlig problem med liggebåsen. Stor variasjon i enten utforming av liggebås eller størrelse på kyrne kan det væreføre til at noen dyr ikke har god komfort når de hviler. Om du fikk en lav poengsum, kan det også være fordi flere enn 5 % av dyrene lå delvis eller utenfor liggebåsen. Videre anbefales det at mindre enn 20 % av dyrene har urene bakben, og at mindre enn 10 % av dyrene har urene jur og lår.

Det er ofte kostbart å endre underlaget eller skifte innredning i liggebåsene, men det kan være andre mer lavt hengende frukter for å bedre dyrevelferden på dette kriteriet. Eksempelvis kan det skrapes oftere både i liggebåser og i gangarealet for å få renere dyr. Det er også mulig å studere dyrenes atferd. Legger dyrene seg ned i en rask og flytende bevegelse? Eller står de og «tripper» med frambeina og/eller bruker lang tid å på å legge seg? I så fall kan det være at nakkebommen eller andre deler av liggebåsinredningen kan justeres slik at dyrene får plass til å utøve naturlig liggebevegelse.

Kriterium 4. Termisk komfort

“Dyr skal ha termisk komfort, det vil si at de verken skal være for varme eller for kalde”

Termisk komfort er viktig for god dyrevelferd, men er ikke en del av WQ-protokollen da det ikke finnes en god måling på dette for storfe. Det er du som produsent som må sørge for et godt miljø for kyrne. Husk at varme er mer utfordrende enn kulde for storfe og spesielt for lakterende kyr. En høtytende ku har en nedre kritisk temperatur på -30°C, men kan få varmestress allerede ved 21°C.

Kriterium 5. Mulighet for naturlig bevegelse

“Dyr skal ha nok plass til å kunne bevege seg fritt”

Ettersom vi kun besøkte besetninger med løsdrift i Kutrivsel-prosjektet, fikk alle en poengsum av 100 på dette kriteriet.

Prinsipp 3: God helse

Kriterium 6. Fravær av skader

“Dyr skal være fri for skader, som for eksempel hudskader og halthet”

Under dette punktet vurderte vi hvor mange dyr som er litt eller veldig halte, og hvor mange dyr som hadde hårløse områder, hevelser eller sår på hasen, framkne eller andre steder på kroppen. Om poengsummen din er under 50, betyr det at besetningen hadde mange dyr med anmerkninger på huden og/eller for mange halte dyr. På verdensbasis er hudskader og halthet generelle utfordringer i melkekubesetninger.

Ingen ønsker halte dyr. I 85 % av tilfellene er klauvsykdom årsak til haltheten. I tillegg kan det være tilfeller av smittsomme klauvbetennelser eller at de skader seg på innredningen. Har du mange halte dyr, kan det være lurt å finne ut av hvorfor. Generelt sett kan mye forebygges ved at en har klauvskjæring av kyr 2 ganger per år, pluss at det er så rent og tørt som mulig i gangarealet.

Når det gjelder hårløse områder, hevelser eller sår på hud, er det alltid et tegn på at det er noe i omgivelsene som kan bli bedre. Disse anmerkningene oppstår for eksempel om liggeunderlaget er for hardt, for ujevnt eller når det er for lite plass.

Kriterium 7. Fravær av sykdom

“Dyr skal være fri for sykdom, det vil si at produsenten skal opprettholde høy standarder for hygiene og omsorg”

Noen sykdommer påvirker bare noen få dyr, mens andre spres rundt i besetningen. Under dette punktet vurderes det om det er tegn på for høy forekomst av enkelte sykdommer.

Under gårdsbesøket registrerte vi a) hoste, b) rennende nese, c) rennende øyne, d) unormal pustefrekvens, e) diaré, utflod fra vulva, f) celletall (fra kukontrollen over tid), g) dødelighet, h) fødselsvansker og i) antall kyr som blir liggende lenger enn 24 timer etter fødsel.

På verdensbasis er celletall og rennende nese/øyne generelle utfordringer i melkekubesetninger. For hver sykdom som ble målt finnes det en terskelverdi. En oversikt over dette kan du finne på [nettsiden](#) til prosjektet. Generelt sett, betyr en poengsum under 50 at forekomsten av helseproblemer er totalt sett høyere enn 20 %.

Kriterium 8. Fravær av smerte fra rutineprosedyrer

“Dyr skal ikke lide smerte forårsaket av upassende management, håndtering, slakting eller kirurgiske inngrep (f.eks. kastrering, avhorning)”

Dette punktet omhandler metode for rutinemessig avhorning og halekupering, samt bruk av medisiner. Rutinemessig halekupering er vanlig i noen europeiske land, men er ikke tillatt ikke i Norge. Veterinærer i Norge bruker både sedasjon, lokalbedøvelse og smertestillende, og derfor har alle besetningene fått den samme poengsum på dette kriteriet.

Prinsipp 4: God atferd

Kriterium 9. Uttrykk for sosial atferd

“Dyr skal kunne uttrykke normal, ikke-skadelig, sosial atferd (f.eks. pelsstell)”

For å vurdere atferd, er man nødt til å se på dyrenes gruppedynamikk over tid og på forskjellige tidspunkt på dagen. Under gårdsbesøket observerte vi antall dyr som utførte negativ/aggressiv atferd rettet mot hverandre slik som eksempelvis stanging og jaging.

Negativ atferd kan ofte oppstå ved mangel på ressurser som for eksempel plass, vann, mat, liggeplass eller kraftfôr. Ser du mye negative atferd som stanging eller jaging, kan prøve å identifisere hvorfor. Kan kraftfôrautomaten være i stykker? Er det bakport på kraftfôrautomaten? Er de frustrert pga lang ventetid ved robot? Eller er det frustrasjon grunnet styrt trafikk?

Kriterium 10. Uttrykk for annen atferd

“Dyr skal kunne uttrykke annen normal atferd, det vil si at det skal være mulig å uttrykke artsspesifikk naturlig atferd som beiting”

Dette punktet omhandler beitebruk. Vi spurte om hvor mange dager i året kyrne har tilgang til beite i minst 6 timer per dag. Her får mange besetninger en lav poengsum. Dette fordi klimatiske forhold ofte gjør det vanskelig å holde dyrene like lenge på beite som andre land i Europa. Om poengsummen er under 50, betyr det at dyrene er ute mindre enn 30 % av året (110 dager).

Kriterium 11. Godt forhold mellom dyr og menneske

“Dyr bør håndteres godt i alle situasjoner, det vil si at produsenter skal fremme gode dyr-menneske-relasjoner”

Forholdet mellom bonden og kyrne kan ha mye å si for dyrevelferden. Forskning har vist at dyr som håndteres på en god måte, har lavere nivå av stress, bedre immunforsvar og mindre sykdom. For å kunne måle hvor trygge og komfortable kyrne er rundt mennesker ble det gjennomført en test hvor vi gikk mot hver enkelt ku på en standardisert måte og registrerte hvor nærme vi kom – les mer [her](#). Hvis kua var svært trygg, kunne vi ta på den. Om poengsummen er under 50, betyr det at mer enn 25 % av dyrene ikke kunne tas på.

For å få tryggere dyr, er det viktig med faste rutiner og forutsigbar atferd av den som steller dyrene. Ta deg tid til å eksempelvis flytte dyr på en kontrollert og rolig måte. Snakk med dyrene dine når du skrapet liggebåser, eller ta med en børste og børst dem i ny og ne. Klø og klapp på kyrne når du uansett går rundt og ser på dem. I tillegg er det viktig å prege dyret tidlig til et godt dyr-menneske-forhold, og dette er enklest de første leveukene.

Bondevelferd er også et nøkkelord. Det er viktig at dere som røkter dyrene har det bra, nettopp for å ha overskudd til å gjøre «det lille ekstra» for dyrevelferden. Dette skal også undersøkes i Kutrivsel-prosjektet.

Kriterium 12. Positiv emosjonell tilstand

“Negative følelser som frykt, nød, frustrasjon eller apati bør unngås mens positive følelser som sikkerhet eller tilfredshet bør fremmes”

Dette punktet handler om hvordan vi vurderer at dyrene har det. Selv om dette høres veldig vilkårlig ut, har forskning vist at denne registreringen er pålitelig. Om dyrene er tilfredse eller frustrerte kan være tegn på hvordan ressurser, håndtering og drift fungerer. Du har sikkert sett frustrerte dyr når for eksempel kraftfôrautomaten ikke fungerer slik den skal.

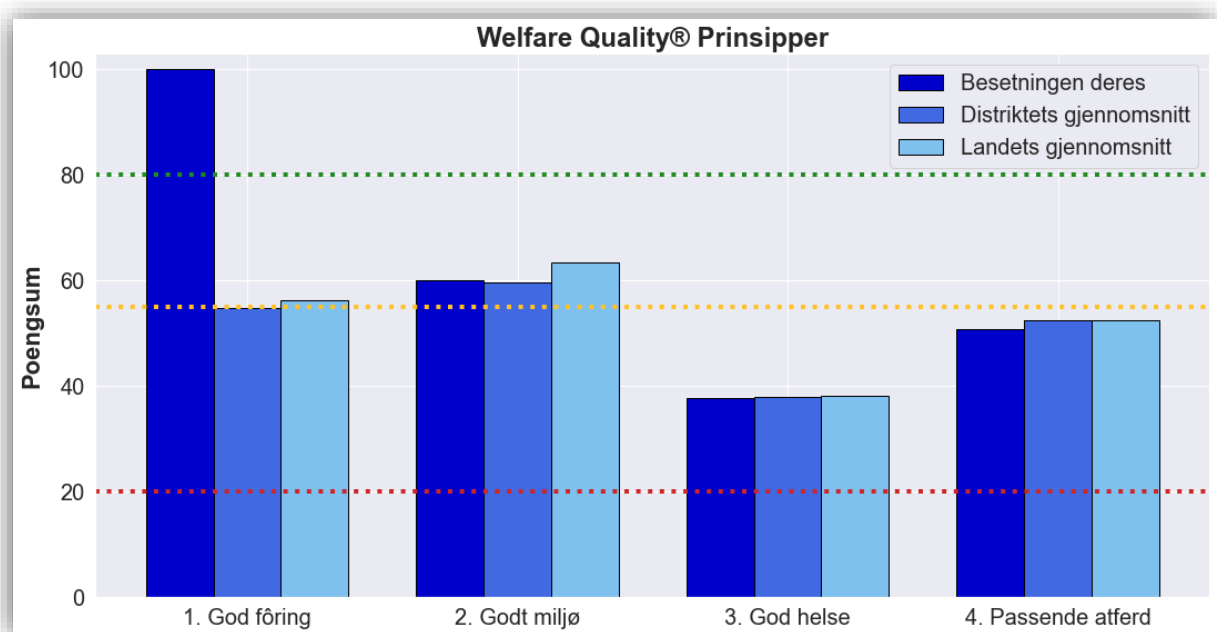
Om poengsummen her er under 50, betyr det at det er identifisert enkelte negative atferder som frustrasjon eller aggresjon. Ettersom vi kun var i besetningen en gang, er det viktigste at du selv vurderer om dyrene på din gård trives.

Welfare Quality-registreringene for et Eksempelbruk:

Her er et eksempelbruk på hvordan dyrevelferden ble vurdert. Videre vises de ulike poengsummene (skala fra 0 til 100) for de 4 **Prinsippene** og 12 **Kriteriene**.

Welfare Quality® Prinsipper

Resultatene fra besetningen, fra distriktet og fra «landets» gjennomsnitt (basert på de 157 tilfeldige utvalgte besetningene) for de 4 ulike **Prinsippene** er gjengitt grafisk nedenfor.

Welfare Quality® Kriterier

Videre vises **Kriteriene** til hvert av de fire **Prinsippene**:

